

Мойзріст О.М.,

науковий співробітник лабораторії психології навчання

ім. І. О. Синиці Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України

Особливості формування образу тілесного Я в умовах сучасної освіти

Сучасна система вищої освіти набуває характеру особистісно-орієнтованого навчання, при якому на перший план виходить особистісний розвиток, тобто якісне перетворення всіх психічних сфер свідомості, а не тільки формування знань, умінь і навичок.

Що пропонує сучасна система освіти для розвитку тіла і формування його образу у особистості? Як правило, існуючі дослідження в області психології тілесності носять загальнопсихологічний характер. До цього часу недостатньо розкрито специфіку образу тілесного Я і освітньої парадигми навчання в вузі. Зокрема, мало вивчені детермінанти і приватні чинники, що впливають на ставлення до власної зовнішності в студентському віці. Формування ставлення до Я-тілесного зводиться до механічного, неусвідомлюваного освоєння суб'єктом можливостей свого тіла як носія свідомості. Тілу відводиться роль пасивного утворення, що підтримує і відтворює процес ментального навчання. Самоідентифікація особистості пов'язується з тим, що особистість повинна визначити своє становище в соціальному світі і засвоїти ті тілесні техніки, які є необхідною умовою для здійснення тих чи інших видів діяльності і сприйняття спільнотою поведінки даної особистості як прийнятної.

Стійкість традиції роз'єднання тілесності і духовності, розведення внутрішнього світу людини і його зовнішньої представленості, тягне за собою проблему відсутності справжньої культури здоров'я та інші, не менш важливі соціальні проблеми. До такого роду наслідків (як особистісно, так і соціально значущих) слід віднести і відсутність у великої частини людей естетики рухової діяльності, несформованість естетики тіла як важливого компонента загальної культури.

«Безтілесний» підхід, який утвердився в гуманітарній науці, зводить всі сутності людини до її свідомості, не помічаючи того, що сама тілесність в ході

свого прижиттєвого існування втрачає своє природне єство, олюднюється і набуває нових позаприродних якостей.

Формування образу тіла передбачає заміну старої системи стимулів і реакцій на нові бажання і прагнення в рамках спеціальних дисциплінуючих (дисциплінарних) просторів, до яких можна віднести: сім'ю, освітні заклади, релігію, спорт, мистецтво. Всі вони у вигляді різного роду моделей і рекомендацій сприяють формуванню новоутворень тіла. Формування у людини образу свого тіла відбувається, перш за все, на буденному рівні через дії, які робляться нею під впливом намірів і бажань, пов'язаних із повсякденністю - це безліч звичайних рухів мікроповедінки людини, що утворюють світ «повсякденної культури».

У студентському віці є актуальними питання як моди та іміджу, так і власного образу тілесного Я: занепокоєння молодого людини тим, як вона виглядає в очах інших, що вона собою представляє, необхідність знайти себе, свій зовнішній і внутрішній образ, який відповідає придбаним умінням, індивідуальним здібностям і вимогам суспільства. Студентський вік - це період пошуку своєї еґо-ідентичності, збору та аналізу своїх соціальних ролей і інтегрування цих численних образів воедино, в цілісне уявлення про власну особистість, формування на цій основі власних ідеалів і цінностей (Е. Еріксон). Також важливо відзначити, що яким би видом навчальної діяльності не займався студент - психолого-педагогічною діяльністю, творчістю, спортом - завжди поряд з «зовнішніми» результатами його діяльності (психолого-педагогічними продуктами, творами мистецтва, спортивними рекордами і т.д.) виникає і результат «внутрішній», тобто зміна, розвиток самої людини, його здібностей, умінь, знань, його образу тіла.

Діяльність педагогів щодо формування образу тіла стає результативною тоді, коли при формуванні образу тіла у свідомості студентів враховується їх прагнення до самоактуалізації, так як, чим вище задоволеність особистим життям у студентів, тим вище рівень їх самоактуалізації; чим вище прагнення до самоактуалізації, тим вище задоволеність власною зовнішністю; і навпаки, чим нижче прагнення до самоактуалізації, тим ставлення до своєї зовнішності більш критично. Задоволеність зовнішністю тим вище, чим вище ступінь самоприйняття - прийняття людиною себе такою, якою вона є, незалежно від оцінки своїх достоїнств і недоліків.